

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний
Університет імені Г. С. Сковороди

***Матеріали Чотирнадцятої студентської науково-
методичної конференції «Наумовські читання»***

Харків

2017

РОЗДІЛ І. ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ВИКЛАДАЧА

ІСТОРИЧНІ КОРЕНІ ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛЯ

Золотухіна С.Т., докт. пед. наук, професор

Проблема педагогічної майстерності вчителя має давні корені. Її витoki, як відомо, вбачаються в ідеях давнього ораторського мистецтва, коли проблема впливу на аудиторію слухачів була предметом аналізу і безпосередньої ораторської діяльності таких визначних мислителів, як Аристотель, Квінтіліан, Платон, Сократ, Цицерон та інші, які поєднували ораторську діяльність з педагогічною, теоретичні ідеї із зразками істинної майстерності.

За твердженням мислителів, мистецтво виховання є результатом праці і таланту вихователя. Володіючи цим мистецтвом, учитель набуває можливості впливати на волю і поведінку людини, збуджувати її до активної творчої діяльності. Визнаючи педагогіку мистецтвом, педагоги різних епох, особливо у ХІХ столітті, чітко підкреслювали, що реалізувати завдання навчання і виховання під силу лише вчителю майстру.

Аналіз творчої спадщини педагогів О.Духновича, С.Миропольського, К.Ушинського та інш. свідчить про своєрідність їхніх поглядів на сутність педагогічної майстерності, форми її прояву в практичній діяльності. Педагоги справедливо вважали педагогічну майстерність умовою, запорукою ефективності формування особистості учня і визначали конкретні показники – характеристики, що стосувалися:

умінь давати знання (простота викладу, володіння словом, застосування різних методик навчання, використання наочності, сприяння прояву самостійності та активності тощо);

умінь організовувати навчально-виховний процес (підтримка дисципліни, встановлення вірних взаємин тощо);

умінь забезпечувати позитивно-емоційний настрій в процесі навчання і виховання (теплота, щедрість, збудження душевних емоцій).

Крім того, вчитель - майстер своєї справи характеризується згідно К.Ушинського, П.Каптерєва а) «полум'ям власної педагогічної творчості». Учитель, зазначали вони, повинен органічно засвоїти метод, переробити його відповідно до своєї особистості; вчитель повинен злитися, скласти одне ціле... Як пристойний письменник немислимий без свого власного, лише йому належного стилю, так учитель немислимий без свого власного методу».

б) «... уміння одразу вгадати настрої класу або особистості вихованця і його істинні наміри в кожному окремому випадку». Слід відмітити, що і педагогічний такт, і психологічне чуття О.П.Медведков вважав «у значній мірі суттю природного обдарування».

Аналіз історико-педагогічної літератури, спадщини педагогів минулого свідчить, що більшість педагогів досліджуваного періоду вважали, що професійно-педагогічна майстерність викладача, вчителя передбачає систему знань:

- глибокі знання предмета, методики його викладання;
- знання основ антропологічних наук (філософії, психології, педагогіки);
- комплекс дидактичних, виховних, організаторських, комунікативних умінь і навичок (висловлювати думки, задавати питання, згуртувати дітей, зацікавити їх тощо); а також оволодіння прийомами педагогічної техніки і сформованість морально-вольових якостей тощо.

Основою майстерності представники педагогічної науки і практики вважали професійну компетентність як єдність загальноосвітніх й професійних знань, а також спеціально-теоретичних (знання з філософії, педагогіки, психології, анатомії, психофізіології). Зазначимо, що педагоги особливо підкреслювали значущість знань з педагогічної і психологічної теорії для оволодіння педагогічною майстерністю. Саме вони збагачують вчителя необхідним запасом знань, готують його до практичної діяльності,

дисциплінують розум і сприяють його духовному зростанню, загострюють і поглиблюють особисту спостережливість і розвиває психічне чуття.

Головною умовою розвитку, вдосконалення педагогічної майстерності, як зазначали К.Ушинський, С.Миропольський, П.Каптерев та інш., є постійне вдосконалення вчителя. Так, П.Каптерев писав: «Немає нічого гіршого за вчителя, який прийшов до нещасливої думки, що він сам досить уже вчений і розвинений; що йому ні до чого вже вчитися; що він може почивати на лаврах, заспокоїтися, так що віднині його завдання освічувати тільки інших, а не самого себе. Між таким учителем і учнями неминуче розривається той невидимий, духовний зв'язок, який у справжній школі з'єднує їх воєдино, зріднює і здружує їх, - потреба розвитку і робота над своєю освітою».

Таким чином, педагогічна майстерність вчителя, педагога виступала як теоретико-практична проблема. Професійно-педагогічна майстерність розглядалась як рівень професійно-педагогічної підготовки, що забезпечував творчу діяльність вчителя, що виявлялась в доцільному використанні теоретичних знань в кожній конкретній ситуації навчання і виховання (К.Д.Ушинський, А.П.Медведков, І.С.Андрієвський); як високе мистецтво здійснення навчально-виховної діяльності (М.І.Демков, М.О.Тростніков); як власну «методу» або «дидактику», у якій органічно поєднані ґрунтовні знання та педагогічний таланти учителя (П.Ф.Каптерев, В.В.Сельонкін).

Визнаючи професійно-педагогічну майстерність учителя, викладача головною запорукою ефективності навчально-виховного процесу, педагоги минулого визначали його складові: загальну компетентність, спеціально-фахову підготовку, педагогічну техніку.

Література:

1. Каптерев П.Ф. Избранные педагогические сочинения /Под ред. А.М.Арсеньева.- М.: Педагогика, 1982.- 704 с.
2. Миропольский С.І. /1842-1907/. Вчений, педагог, методист. – Зб.наук.праць. Серія «Педагогіка і психологія». Вип.3.-Х., 1997.- 90 с.

3. Пирогов Н.И. Избранные педагогические сочинения /Сост. А.Н.Алексюк, Г.Г.Савенок.- М.: Педагогика, 1985.- 496 с.

4. Ушинський К.Д. Твори в 6 т. – Київ: Радянська школа, 1954.

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ ПЕДАГОГІЧНИМИ ПРОГРАМНИМИ ЗАСОБАМИ

В. С. Булгакова

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри
загальної педагогіки і педагогіки вищої школи О.В. Попова

Проблема формування й розвитку пізнавальної активності була й залишається однією з пріоритетних у педагогічній науці, адже одним з основних завдань, що стоять перед школою, є виховання активного ставлення до здобуття знань, навчання учнів самостійно мислити, оперативно приймати рішення; розвиток інтелектуальних і творчих здібностей та вмінь школярів, здатності до життєдіяльності в інформаційному просторі.

Вивчення існуючих різноманітних точок зору на природу *пізнавальної активності* дає підстави визначити цей феномен як «рису особистості, що виявляється в її ставленні до пізнавальної діяльності, яка передбачає стан готовності, прагнення до самостійної діяльності, спрямованої на засвоєння індивідом соціального досвіду, накопичених людством знань і способів діяльності, а також знаходить вияв у якості пізнавальної діяльності» [1].

Вирішення питань активізації процесу навчання школярів сучасні вчені (В. Белошапка, Л. Гризун, А. Гуржій, І. Журавльова, Є. Рябчинська, А. Фоменко, В. Шепель та інші) пов'язують із педагогічними програмними засобами (ППЗ) як спеціалізованим програмним забезпеченням, використання якого сприяє інтенсифікації всіх рівнів навчального процесу, стимуляції пізнавальних інтересів учнів, системній інтеграції предметних галузей знань; забезпечує кожному учневі власну траєкторію освіти, розкриття творчого потенціалу школярів, підвищення культури навчальної діяльності; формуванню